

Symboler som verktyg för bildtolkning

Liisa Väisänen

Material: www.uskonnonopetus.fi

Översättning till svenska: Annika Östergård / Kyrkostyrelsen

Bildernas uppgift är att förmedla budskap. När budskap förmedlas fungerar bilderna på samma sätt som språken i allmänhet. De har en egen logik, grammatik och vokabulär. I den nordiska kulturen har vi under århundradenas gång betonat ordens språk, medan bildernas språk tyvärr har fått mycket mindre uppmärksamhet. Till följd av detta är vi ofta oförmögna att tolka bilder. Vi förhåller oss till bilderna endast via de känslor bilderna väcker.

Konstnärer vill emellertid förmedla ett rationellt budskap till oss via bilder. Därför är det bra att ta emot bilderna inte enbart via känslor utan också med förnuftet. Symbolerna utgör en väsentlig del i bildspråket – de är vokabulären. I ett konstverk finns inget av slumpen. Om en konstnär målar en blomma, ett djur eller ett föremål i sitt verk gör han eller hon det av en orsak. Konstnären vill berätta något för oss. Att betrakta en bild utan bildtolkningskunskap är som att betrakta ett papper med en skrift på ett främmande språk. Det kan se vackert ut, men själva budskapet går helt förbi.

Ordet symbol härrör från ett grekiskt ord som betyder *sätta ihop* eller *foga samman*. Det är precis vad symboler handlar om. Symboler är saker som kan avbildas konkret och hjälper oss få fatt i exempelvis ett abstrakt känslotillstånd eller en andlig fråga. Ofta kan symbolerna också fungera som adjektiv till det som framställs, de berättar mer. Vi känner alla till talesättet ”en bild säger mer än tusen ord”. Symbolerna är just de ord genom vilka bildens budskap förmedlas till oss.

Symboler har använts i alla tider. I och med kristendomen ökade emellertid användningen av dem. Kyrkofäderna har haft stor betydelse för utvecklingen av konstens bildspråk. Kyrkofader Augustinus var en av de främsta utvecklarna av symbolspråket. Enligt kyrkofäderna måste allt som Gud skapat ha en mening, eftersom Gud har makt att skapa vad som helst.

De tidiga teologerna tänkte att Guds ansikte är fördolt för oss. Gud berättar om sig själv för oss genom symboler. På så sätt förmedlar hela naturen och världsalltet budskap till oss just med hjälp av symboler. Om alltså Gud skapade kaninen sådan den är, ville han berätta något för oss med det – han hade ju kunnat skapa kaninen helt annorlunda. Kaninen kan symboliskt betyda två saker. Kaninen är mycket rädd av sig och kan stå för en av de viktiga dygderna: försiktighet. Å andra sidan förökar sig kaniner i snabb takt. Kaninen kan därmed också stå för en av de sju dödssynderna: lust. Ett liknande exempel är ordet ”sex”, som kan betyda både en siffra och könsumgänge. Av textsammanhanget, eller i detta fall bildsammanhanget, förstår vi vilken betydelse det är fråga om.

Den enda läroinrättningen i Finland som undervisar symboler är tills vidare bilskolan. Alla trafikmärken är ju symboler. Fortfarande lär man sig tolka bilder och symboler i stor utsträckning på eget initiativ. Projektet Utforska bilden är ett avantgardistiskt projekt som syftar till att ge en introduktion i bildernas spännande värld.

Mera information om symboler och bildtolkning finns i exempelvis följande verk:

Väisänen, Liisa. 2011. Kristilliset symbolit: Ikkuna Pyhään. Helsinki: Kirjapaja.

Väisänen, Liisa. 2015. Mitä symbolit kertovat? Taidetta pintaa syvemältä. Helsinki: Kirjapaja.